

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

20.11.2009

Asiantuntijakuuleminen eduskunnan lakivaliokunnassa / esikuntapäällikkö Tytti Yli-Viikari

NÄKÖKOHTIA VALTIONEUVOSTON SELONTEOSTA SUOMEN IHMISOIKEUSPOLITIIKASTA**Kommenttien näkökulma**

Valtiontalouden tarkastusvirasto perustuslain 90 §:ssä säädettyinä riippumattomana, ylimpänä kansallisena tarkastusviranomaisena omalta osaltaan tarkastaa ja valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen edellytyksiä ja toteutumista Suomessa. Tarkastus ja valvonta kohdistuvat tällöin erityisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen rakenteellisiin edellytyksiin ja kokonaiskuvaan. Valtiontalouden tarkastusvirasto tarkastaa tärkeiden horisontaalisten teemojen, joihin ihmisoikeuspolitiikkaa kuuluu, näkyvyyttä ja toteutumista myös Suomen kehityspolitiikassa. Tarkastusviraston tarkastustoiminta ulottuu osaan ihmisoikeuspolitiikan kansainvälisestä ulottuvuudesta. Valtiontalouden tarkastusviraston perustuslaissa säädetyn tarkastus- ja valvontatoiminnan tavoitteena on osaltaan edistää ja varmistaa luottamusta oikeusvaltion ja kansanvallan periaatteiden toteutumiseen julkisessa toiminnassa.

Eurooppalaisessa ihmisoikeusajattelussa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä korostuu ajatus perusoikeuksien reaalista tehokkuudesta. Oikeuksien käytännön tehokkuus ja toteutuminen riippuu pitkälti muun muassa niitä toteuttavien toimintojen resurssoinnista ja organisoinnista. Juuri näissä *rakenteellisissa kysymyksissä valtiontalouden tarkastusvirastolla on oma, ylimpiä laillisuusvalvojia täydentävä rooli perusoikeuksien toteutumisedellytyksien asianmukaisen järjestämisen valvojana*. Tarkastusviraston tarkastus kohdistuu myös oikeuslaitoksen toimintaan ja sen järjestämiseen. Monien perusoikeuksien reaalinen tehokkuus riippuu lainsäädännöstä ja lainsäädännön vaikutusten arvioinnista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on alkanut korostaa lainsäädännön vaikutusten arviointia osana lainsäätäjän velvollisuuksia toteuttaa perusoikeuksia. Tämä lainsäätäjään kohdistuva vaatimus on esitetty muun muassa Suomelle langettavassa tuomioissa *K.U. v. Finland (K.U. v. Finland, no. 2872/02, 2.12.2008)*. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoiminnan yhtenä pysyvänä näkökulmana on *lainsäädännön ja lainvalmistelun laatu* sekä erityisesti lainsäädännön vaikutusarviointien laatu.

Kommentit ihmisoikeuspolitiikkaa koskevasta selonteosta on koottu edellä mainitusta, oikeuksien reaalista toteutumista korostavasta näkökulmasta.

Yleisarvio selonteosta

Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta on erittäin laaja asiakirja. Se pyrkii antamaan yleiskuvan Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan periaatteista. Selonteossa pyritään kuvaamaan Suomen ja EU:n toiminnan tuloksellisuutta sekä ihmisoikeustilannetta Suomessa. Laajenuksella kotimaisiin kysymyksiin on pyritty vastaamaan eduskunnan lausumaan sekä korostamaan ihmisoikeuksien jakamattomuutta kansainvälisissä ja kotimaisissa suhteissa.

Tavoitetta tärkeän poikkihallinnollisen teeman käsittelyyn ja arviointiin yhtenä kokonaisuutena on valtiontalouden tarkastusviraston näkökulmasta pidettävä oikeana.

Valtioneuvoston selonteon todellinen merkitys Suomen ulko- ja kehityspolitiikan ohjauksessa sekä kotimaisen lainvalmistelun ja oikeuspolitiikan ohjauksessa ja linjaamisessa jää käytännössä epäselväksi. Selonteossa ei ole merkittäviä uusia linjauksia siitä, miten ihmisoikeuspolitiikan vaikuttavuutta parannettaisiin tai miten kotimaisessa tilanteessa ilmeneviä ilmeisiä ongelmia pyrittäisiin ratkaisemaan. Selonteko on korostetusti kuvaileva. Selonteosta puuttuu kriittisten näkökohtien riittävän laaja esille tuonti ja analyysi. Tämä on pulmallista siksi, että valtioneuvoston säädös- ja talousarviovalmistelun ja julkisen hallinnon ohjauksen kyky ottaa aidosti huomioon ja toteuttaa hallinnonalarajat ylittäviä näkökulmia on valtiontalouden tarkastusviraston tarkastushavaintojen perusteella liian rajallinen. *Selonteko jäänee käytännön strategisen ohjauksen ja vaikutustensa kannalta hyvin merkityksettömäksi ellei eduskunta tässä yhteydessä käytä sille kuuluvaa ohjausvaltaa.*

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoiminnassa on muodostunut selkeä käsitys siitä, että Suomessa selonteossa ihmisoikeuspolitiikaksi kutsuttavan kokonaisuuden suurin käytännön ongelma on *yleisten periaatteiden ja niitä koskevan keskustelun ja käytännön arjen taipumus erkaantua toisistaan*. Lainsäädäntö, talousarvio ja julkisen toiminnan ohjausjärjestelmä eivät kykene tätä periaatteiden ja arjen ongelmien välistä kuilua peittämään.

Suomessa on kansainvälisessä vertailtuna moderni perustuslaki ja perusoikeussäännökset ja samoin kansainvälisessä vertailussa oikeusjärjestys ja julkinen hallinto ovat niin ikään ihmisoikeuksien toteuttamisessa korkealla tasolla. Tästä huolimatta on maamme käytännön arjessa kiistattoman selkeitä ongelmia ja riskejä. Ne eivät tule korkealla periaatetasolla asioita tarkasteltaessa riittävästi ja konkreettisesti esille vaikka ongelmat ovat periaatteessa yksinkertaisia. Suomesta on tullut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakioasiakas vertailtaessa maataamme luonnolliseen vertailuryhmäämme eli muihin pohjoismaihin. Suomen *kansallista ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaa kehitettäessä olisi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön ja eurooppalaisen ihmisoikeusajattelun mukaisesti kiinnitettävä erityistä huomiota ihmis- ja perusoikeuksien reaaliseseen toteuttamiseen käytännössä ja toteuttamisen edellytyksiin.*

Valtiontalouden tarkastusvirasto on mukana maailmanlaajuisessa ylimpien tarkastusviranomaisten työryhmässä, jossa käsitellään, kuinka hyvin hallitukset ovat onnistuneet ilmastomuutokseen liittyvien riskien hallinnassa. Tämän työn ja valtiontalouden tarkastusvirastossa tehdyn kansantaloudellisen riskianalyysin perusteella ilmastomuutokseen ja laajemmin ympäristömuutokseen liittyvät riskit ja ilmiöt tulevat asettamaan laaja-alaisesti haasteita ja vaikeuksia ihmisoikeuksien toteuttamiselle. Kysymys ei tule olemaan vain oikeudesta ympäristöön vaan laajemmin taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista tilanteessa, joissa puhtaan veden ja ruuan turvaaminen tulee olemaan vaikeaa sekä myös oikeudesta turvallisuuteen eri merkityksissään. Ilmastomuutoksen hillintää ja sen suhdetta ihmisoikeuksiin sekä niiden esillä pitämiseen ulkopoliitikassa olisi tarkastusviraston käsityksen mukaan voinut korostaa vahvemmin.

YKSITYISKOHTAISEMPIA HUOMIOITA SELONTEOSTA EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNAN TOIMIALALLA

Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon

Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamissa tarkastuksissa ovat olleet runsaasti esillä oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kohtuullisessa ajassa käytännön toteuttamiseen liittyvät rakenteelliset seikat ja tuomioistuinlaitoksen toiminta. Tarkastusten kohteena on ollut muun muassa käräjäoikeuksien ja hallinto-oikeuksien toiminta. Tarkastuksissa ja niistä vuonna 2008 valtiontalouden tarkastusviraston eduskunnalle antamassa kertomuksessa tehdyssä yhteenvedossa on kiinnitetty huomiota seikkoihin, jotka vaikuttavat siihen, että osa asioista voi viivästyä perusoikeuksien ja ihmis- oikeuksien vastaisella tavalla (ks. valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle toiminnastaan vuodelta 2007 K 15/2008 vp., s. 13- 15 sekä yksityiskohtaisemmin Hallinto-oikeudet, valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 169/2008 ja Käräjäoikeuksia koskeva tuloksellisuustarkastuskertomus 125/2006). Ai- hetta käsitellään myös oikeusministeriön hallinnonalan ohjausjärjestelmästä annetussa tarkastusviraston ohjausjärjestelmätarkastuskertomuksessa (ks. valtiontalouden tarkas- tusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2008 tilinpäätöskertomuksen ja tilinpäätöksen tarkastuksesta K 12/2009 vp. sekä yksityiskohtaisemmin Oikeusmi- nisteriön hallinnonalan ohjausjärjestelmä, valtiontalouden tarkastusviraston tulokselli- suustarkastuskertomus 197/2009). Kertomuksissaan tarkastusvirasto on esittänyt run- saasti suosituksia oikeudenhoidon rakenteiden ja toimintaedellytysten kehittämiseksi.

Valtiontalouden tarkastusvirasto korostaa tarkastushavaintojensa perusteella seuraavia käytännössä merkittäviä seikkoja oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin koh- tuullisessa ajassa toteuttamisessa:

- lainsäädännön laatu ja lainsäädännön on mahdollistettava kokonaisprosessin sel- keä hallinta
- oikeuslaitoksen rakenteen sekä ohjauksen ja oikeuslaitoksessa järjestettävän laatu- työn samoin kuin riippumattoman tuomioistuimen sisäisen johtamisen tulisi tukea oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttamista
- tietojärjestelmien on oltava yhteentoimivia ja mahdollistettava sujuva asian käsit- tely koko prosessin ajan sen siirtyessä eri viranomaisesta toiseen
- tuomioistuinten ja laajemmin koko oikeudenhoidon resurssoinnissa, ohjauksessa ja seurannassa käytettävien tunnuslukujen ja seurannassa käytettävien tietojärjes- telmien tulisi pystyä seuraamaan asian käsittelyn kokonaiskestoajaa ja ottaa huo- mioon eri asiaryhmien ja ratkaisujen välillä olevat suuret erot. Seurannassa ja re- surssoinnissa olisi otettava huomioon jutturakenne ja sen muutokset sekä asioiden ja asiaryhmien erilainen laajuus- ja vaikeusaste
- erityislainsäädännön laadun puutteet ja kansainvälisen tai Euroopan unionin oi- keudellisen kehityksen jättäminen huomiotta voi aiheuttaa merkittäviä oikeustur- variskejä, heikentää luottamusta julkisen vallan toimintaan ja myös ruuhkauttaa tuomioistuimia. Tästä voidaan mainita esimerkkinä autoverotukseen liittyvät ong- elmat, joista valtiontalouden tarkastusvirasto on antanut vuonna 2009 oman tu- loksellisuustarkastuskertomuksen (Autoverotus, tuloksellisuustarkastuskertomus 195/2009, yhteenvedo valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vuodelta 2008, K 15/2009 vp. s. 80).

VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTO

Selonteossa tuodaan esille oikeusministeriön johdolla tai valmistelusta käynnistettyjä kehittämistoimenpiteitä. Esimerkiksi käräjäoikeusverkoston uudistamisessa on nyt tehty rohkeaksi luonnehdittavia päätöksiä, jotka merkitsevät pidemmällä aikavälillä kehitystä tarkastusviraston kertomuksissa suositeltuun suuntaan. Ensimmäisen käsittelyasteen eli yleisissä tuomioistuimissa useimmiten käräjäoikeuden ja siinä tapahtuvan tehokkaan jutun haltuunottamisen ja prosessinjohton merkitys ovat ratkaisevia oikeudenkäynnin onnistumisen kannalta. Tarkastusvirasto korostaa tarvetta edelleen kehittää prosessia koskevaa lainsäädäntöä ja huolehtia voimavarojen riittävydestä ja oikeasta kohdentumisesta oikeuslaitoksen sisällä.

Tarkastusvirasto toteaa edelleen kertomustensa perusteella, että oikeusministeriöstä erillisen oikeushallinnon keskushallintoviranomaisen (muiden pohjoismaiden mallin mukainen nk. tuomioistuinvirasto) perustamista oikeushallinnollisia tehtäviä varten olisi harkittava hyvin vakavasti. Ratkaisulla voitaisiin parantaa oikeushallinnon operatiivisten tehtävien hoidon tehokkuutta ja laatua ja näin tuomioistuinten toimintaedellytyksiä. Ratkaisun ei tarvitse merkitä tuomioistuinten yhteyden esimerkiksi valtion talousarvion valmisteluun heikkenemistä, koska kehittämällä esimerkiksi perustuslain 99 §:ssä säädettyä korkeimpien oikeuksien roolia valvoa lainkäyttöä omalla toimialallaan ja siihen liittyen strategista keskustelua ja vuorovaikutusta valtioneuvoston alalla voidaan huolehtia siitä, että tuomioistuinten näkökulma välittyy valtioneuvoston säädös- ja talousarviovalmisteluun tehokkaasti mutta että samanaikaisesti oikeushallinnon tekniset tehtävät tulevat hoidetuksi oikeuslaitoksen toiminnan ehdoilla ja tehokkaasti. Erillinen oikeushallinnon keskusvirasto olisi selkeästi tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta parempi ratkaisu.

Selonteko ei pureudu kovinkaan syvälle Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomelle langettavien tuomioiden taustalla vaikuttaneisiin syihin. Suomessa keskimääräiset käsittelyajat ovat kansainvälisesti vertailtuna hyvällä tasolla. Tämä peittää kuitenkin sen todellisuuden, että *käsittelyajoissa on asioiden ja asiaryhmien osalta huomattavia eroja. Tietojärjestelmät ja seuranta eivät mahdollista prosessin kokonaiskeston tarkastelua.* Ongelmat ovat liittyneet juuri kokonaiskeston, ei niin laajalti asian viipymiseen yksittäisessä instanssissa.

Voimavarojen kohdentamisessa ja tietojärjestelmissä ongelmana on myös, ettei oikeussuojan toteuttamisen ja oikeudenkäynnin kokonaisprosessia tarkastella yhtenä prosessikokonaisuutena. Rikosasioissa tämä tarkoittaa asian tarkastelua poliisilta syyttäjälaitoksen läpi aina viimeiseen tuomioistuin käsittelyyn. Voimavarojen tulisi olla myös tasapainossa eri vaiheissa ja instansseissa ja edellisessä instanssissa olevien asioiden siirtymistä seuraavaan pitäisi pystyä nykyistä paremmin ennakoimaan ja töitä paremmin suunnittelemaan. Käytännössä ongelmana on ollut, että esimerkiksi poliisin voimavaroja lisätään vaikkapa talousrikosten torjunnassa mutta seurauksena tulevan asiaryhmän käsittelyä syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimissa ei resurssoida. Ongelman ratkaiseminen edellyttää siten tasapainoista resurssointia kaikilla prosessin toimijoille sekä käsiteltävien asioiden ennustettavuutta ja hallintaa parantavien, käsittelyn koko kaaren käsittävien tietojärjestelmien kiireellistä kehittämistä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on käynnistänyt tuloksellisuustarkastuksen aiheesta poliisin ja syyttäjän yhteistyö. Poliisin, syyttäjän ja oikeuslaitoksen *tietojärjestelmien yhteentoimivuudella* on toiminnan tehokkuuden kannalta suuri merkitys. Näin ollen

kokonaisprosessiajattelu on tarpeen ottaa myös aivan käytännön tasolla lähtökohdaksi tietojärjestelmien uudistamiseen. Tarvitaan sähköinen sovellus, joka kattaisi toimenpiteet poliisilta korkeimpaan oikeuteen ja täytäntöönpanoon asti. Nykyisin eri osapuolien tietojärjestelmien yhteentoimivuus on epätydyttävällä tasolla. Tämä vaikuttaa selkeästi heikentävästi käytännön mahdollisuuksiin turvata perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksessa tarkoitetulla tavalla oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. *Tarkastusvirasto painottaa sitä, että tässä kyse ei ole teknisestä asiasta vaan oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilman viivytyksiä toteuttamisesta.*

Tietojärjestelmähankkeiden ja tietojärjestelmäpalveluiden ammattitaitoinen johtaminen on myös turvattava. Tietojärjestelmät vaativat myös säännöllistä uudistamista ja päivittämistä ja tähän olisi osoitettava riittävät voimavarat. Oikeudenhoidon tietojärjestelmiä on tarkasteltava välttämättä myös hallinnonalarajat ylittävänä kokonaisuutena ja pelkät oikeusministeriön toimenpiteet eivät tässä riitä.

Tarkastusvirasto on arvioinut riskianalyyseissä ja tarkastusten esiselvityksissä myös erikoistuomioistuinten jutturuuhkia. Selonteko sisältää tässä suhteessa oikean tilanearvion. Vakuutus oikeuden ja sitä edeltävien muutoksenhakulautakuntien tilanne on oikeusturvan kannalta hälyttävä. Markkinaoikeuden osalta on lisäksi todettava, ettei kansalainen – hallinto suhteeseen valmisteltu hallintolainkäyttölaki ole oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten osalta tarkoituksenmukaisin normisto suurimpaan osaan julkisia hankintoja koskevista asioista, joissa todellinen kiista asiallisesti käydään kilpailun voittaneen ja sen hävinneen yrityksen välillä.

Selonteossa esitetyn johdosta tarkastusvirasto toteaa edelleen, että *oikeudenkäyntien viivästysten hyvittäminen voi olla pohjoismaisessa oikeusvaltiossa vain viimesijainen keino* perusoikeuden ja ihmisoikeuden puutteellisen toteuttamisen varalta.

Perusoikeuksia ja hyvää hallintoa valvovat valtuutetut

Selonteossa ei ole tuotu esille lainvalvontatehtäviä hoitavien valtuutettujen toimintaedellytyksiin liittyviä ongelmakohtia. Tietotekniikkasidonnaisessa verkkoyhteiskunnassa oikeuden yksityiselämän suojaan eli yksityisyyden suojan ja siihen kuuluvan henkilötietojen suojan sekä tietoturvallisuuden merkitys on kasvava. Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastuskertomuksissaan ja muun muassa valtionalouden kehystä lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota tietosuojavaltuutetun voimavarojen riittämättömyyteen tietosuojavaltuutetun tehtäviin ja niiden merkitykseen nähden. Tarkastusvirasto on todennut myös, että talousarviomäärärahojen lisäksi tietosuojavaltuutetun toimintaa ja prosesseja pitäisi kehittää muutenkin ja on ehdottanut harkittavaksi tietosuojavaltuutetun ratkaisu- ja ohjausvoiman lisäämistä ottamalla käyttöön apulaistietosuojavaltuutetun viran. (Ks. Tunnistuspalveluiden kehittäminen, Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 161/2008).

Tietosuojavaltuutetulle ja sen toimistolle on kannanottojen jälkeen osoitettu tai hallitus ehdottaa jonkin verran lisämäärärahoja. Tarkastusviraston käsityksen mukaan nämä sekä tehdyt tietosuojavaltuutetun toimiston ja tietosuojavaltuutetun toiminnan ja toimintaedellytysten kehittämistoimet eivät ole vielä riittäviä.

MUITA HUOMIOITA

Selonteko ei pääse aitoon vaikuttavuustarkasteluun siinä, että selonteossa pohdittaisiin lainsäädännön laatua ja purevuutta ja suhdetta muihin julkisen toiminnan ohjausjärjestelmiin perusoikeuksien toteuttamisessa. Seurauksena on, että selonteko antaa liian myönteisen kuvan lainsäädännön toteutumisesta ja toisaalta selonteossa erityisesti TSS –oikeuksien toteuttamisessa selostetaan erilaisten suositusten ja suunnitelmien laatimista ilman, että näiden ohjaus- ja kehittämiskeinojen käytännön tuloksellisuuden vaihteita ja rajoitteita olisi tuotu esille.

Selonteossa ei päästä kiinni kokonaiskuvaan *yleisen lain ja sektorikohtaisen lainsäädännön ja erilaisten suositusten ja kehittämistoimien ja hankkeiden roolista ja mahdollisuuksista perustuslaissa säädetyn yhdenvertaisuuden aineellisessa toteuttamisessa ja erityisesti TSS –oikeuksia toteuttavien palveluiden yhdenvertaisen ja riittävän saatavuuden turvaamisessa.*

Perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia TSS –oikeuksien alalla käytännössä toteuttavan lainsäädännön kehittämisen kannalta merkittäviä ovat tarkastusviraston havainnot informaatio-ohjauksen toimivuudesta erityisesti peruspalveluiden ohjauksessa (ks. erityisesti valtionalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vuodelta 2006, K 14/2007 vp. s. 31 – 36 lasten ja nuorten palveluiden osalta ja s. 40 – 42 informaatio-ohjauksen toimivuudesta, valtionalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vuodelta 2007, K 15/2008 vp. hoitotakuulainsäädännön ja terveyden edistämistä koskevan lainsäädännön osalta s. 23 -28 ja niissä viitatu tuloksellisuustarkastukset). Valtionalouden tarkastusviraston kertomuksiin ja ylimpien laillisuusvalvojen kuulemiseen ja lausuntoihin sekä eduskunnan tarkastusvaliokunnan omaan selvitykseen pohjautuen eduskunnan tarkastusvaliokunta on laatinut mietinnön ja sen pohjalta eduskunta on hyväksynyt kannanoton informaatio-ohjauksen toimivuudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (EK 15/2008 vp. - TrVM 5/2008 vp.) ja edellyttänyt, että *perusoikeuksien ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden turvaamisessa käytetään informaatio-ohjauksen sijasta enemmän normiohjausta.*

Valtionalouden tarkastusvirasto on vuonna 2009 eduskunnalle antamassaan kertomuksessa tarkastellut *laajasti lainsäädännön laatua hyvinvointipalveluissa.* Hyvinvointipalveluita koskeva lainsäädäntö olisi arvioitava ja osin uudelleen valmisteltava paremman sääntelyn periaatteiden näkökulmasta. Uudistettavaan lainsäädäntöön kuulisi kokonaisuudessaan myös mielenterveyslaki (Ks. valtionalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vuodelta 2008, K 15/2009 vp. s. 23 – 38 ja siinä mainitut tuloksellisuustarkastukset, erityisesti Mielenterveyspalveluita ohjaavan lainsäädännön toimivuus, tuloksellisuustarkastuskertomus 194/2009, Perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä, tuloksellisuustarkastuskertomus 192/2009, Lääkinnällinen kuntoutus, tuloksellisuustarkastuskertomus 193/2009 ja Työterveyshuolto ja alkoholihaittojen ehkäisy, tuloksellisuustarkastuskertomus 177/2008). Tässä tarkastuskertomusten kokonaisuudessa on esillä olleet erityisesti TSS –oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutuminen palveluiden saatavuudessa mutta myös oikeus henkilötietojen suojaan siltä osin kuin kyse on erityislainsäädännön tietosuojasäännösten ja yleisen tietosuojalainsäädännön muodostaman kokonaisuuden vaikeaselkoisuudesta ja hajanaisuudesta. Olisi tarpeen kehittää edelleen lainsäädäntöä perusoikeuksien toteuttamisen näkökul-

masta. Samalla olisi realistisesti ja avoimesti päätettävä palvelutavoitteiden suhteesta kunnalliseen itsehallintoon ja suhteesta rahoituksen riittävyyteen. *Yksinkertaisena periaatteena tulisi olla, että mikä säädetään, se myös rahoitetaan ja mitä ei rahoiteta, sitä ei myöskään säädetä.*

Selonteon painopisteenä on ihmisoikeuksien edistäminen Suomen kansainvälisten suhteiden hoidossa ja kehityspolitiikassa. Kehityspolitiikassa ihmisoikeudet ovat niin sanottuja läpileikkaavia tavoitteita. Sektorilla valtiontalouden tarkastusvirasto on suorittanut tuloksellisuustarkastuksen Kehitysyhteistyön läpileikkaavat tavoitteet (valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 170/2008 ja yhteenveto valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vuodelta 2007, K 15/2008 vp., s. 16-17), jossa tarkasteltiin valtioneuvoston vuoden 2004 kehityspoliittisen ohjelman mukaisista läpileikkaavista teemoista:

- naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen ja parantaminen ja sukupuolten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon parantaminen
- ympäristökysymysten huomioon ottaminen
- vammaisten oikeuksien ja tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien edistäminen

Tarkastuksen perusteella politiikkatasolla Suomen toiminta on ollut asianmukaista ja riittävää. Käytännön kehitysyhteistyössä politiikkatavoitteet ovat toteutuneet vain osittain ja tarkoitukseen käytännössä suunnattu rahoitus ei ole vastannut teemojen edistämiseksi annettua painoarvoa. Läpileikkaavien teemojen toimeenpanossa on näin vielä runsaasti kehitettävää. Selonteko kuvaa asiassa tapahtuvaa toimintaa mutta jättää kokonaiskuvan tuloksellisuudesta puutteelliseksi ja osin liiankin myönteiseksi. Toimenpiteet ihmisoikeuksiin kuuluvien läpileikkaavien teemojen toteutumisen vahvistamiseksi eivät nouse erityisesti esille.

Pääjohtaja

Tuomas Pöysti

Esikuntapäällikkö

Tytti Yli-Viikari